

Gouden Eeuw

AVANT LA LETTRE

Tekst Frank Jacobs • Fotografie Lucas Verbeke

EN ROUTE

PER LAND
CRUISER LANGS
DE NEDERLANDSE
HANZESTEDEN

Zwolle, Kampen, Deventer: zomaar een paar plaatsen die in de Middeleeuwen belangrijker en welvarender waren dan Amsterdam. Dat hadden ze te danken aan hun deelname aan de Hanze, een handelsverbond tussen Europese steden. De verbindende factor was de kogge, een robuust vrachtschip. Wij maken een reis langs een aantal Hanzesteden met onze kogge, een Toyota Land Cruiser.

In onze vorige En Route volgden we de sporen van de noordgrens van het Romeinse Rijk in ons land. Toen dat rijk uiteenviel, stortten grote delen van Europa zich in een sombere, duistere periode, waarin kerk en koning het gewone volk arm en dom hielden, een tijdperk dat pas zo'n duizend jaar later met het ontstaan van de renaissance ten einde kwam. Toch was het natuurlijk lang niet allemaal kommer en kwel in die periode. Menig Noord- en Midden-Europese stad maakte gedurende de laatste paar honderd jaar van de middel-eeuwen gouden tijden door en dat was vaak te danken aan de bedrijvige handel en samenbundeling van krachten daarin. Zo rond de twaalfde eeuw begon een aantal steden rond de Oost- of Baltische Zee een verband dat de naam Hansa kreeg. Oudhoogduits voor groep. Vandaag de dag komen we het woord nog tegen in onder meer de naam van de nationale luchtvaartmaatschappij Lufthansa. De Hanzesteden verleenden elkaar privileges, boden onderling bescherming tegen concurrenten en piraten en gaven elkaar voorrang in de handel. Die handel werd grotendeels over zee vervoerd en dat gebeurde per kogge. Zonder dit robuuste, zeewaardige zeilschip was de Hanze er waarschijnlijk nooit geweest en hadden de Hanzesteden hun bloei nooit bereikt, dus besluiten we deze En Route met een bezoek aan het enige varende exemplaar van Nederland, de Kamper Kogge.

INDRUKWEKKEND

We vangen deze queeste ook aan met de kogge, want dit scheepstype ligt ten grondslag aan onze autokeuze van vandaag. De Toyota Land Cruiser is groot, robuust en indrukwekkend. Als één auto zeewaardig mocht heten, zou dat de Land Cruiser zijn en dat brengt dit icoon uit de geschiedenis van de SUV zo dicht bij een kogge als een auto maar kan komen. Bovendien kan de Land Cruiser maar liefst 3.500 kilo aan handelswaar aan de haak nemen. Dat is minder dan de circa 60 ton die een kogge kon hebben, maar voor een auto wel een flink trekgewicht. We beginnen onze tocht in Doesburg, een kleine vestingstad aan de oostkant van de Veluwezoom, die ooit welvaart putte uit zijn ligging aan het punt waar de Oude IJssel en de Gelderse IJssel bijeenkomen. Die tijden zijn lang vervlogen, maar het aanzicht heeft daar amper onder geleden. Het centrum van Doesburg ademt nog steeds de sfeer van weleer, met als hoogtepunt de tegenover elkaar gelegen Waag en stadhuis uit de vijftiende en zestiende eeuw. De smalle, vaak kronkelende straatjes van Doesburg versterken de middeleeuwse sfeer en vergen soms het uiterste van je fijne stuurmanskunst in een gigant als de Land Cruiser. Toch blijf je de Toyota ondanks zijn afmetingen gemakkelijk tussen de oude huizen door te kunnen sturen. De besturing is licht en precies en de draaicirkel is verrassend kort voor zo'n gigant. En als je al een keer moet steken, zorgen parkeersensoren, een heldere achteruitrijcamera en de Panoramic View Monitor ervoor dat je niets raakt wat door middeleeuwse handen werd opgebouwd.

MYSTERIEUZE RUÏNE

Vanuit Doesburg is het over de weg zo'n 20 kilometer naar de tweede bestemming van onze tocht, het verder stroomafwaarts aan de IJssel gelegen Zutphen. Het is één van de oudere Nederlandse Hanzesteden, doordat het al in de dertiende eeuw tot het verbond toetrad. Zutphen had zogenaamde handelsfactorijen in Zweden en Denemarken en veel omliggende steden dankten hun succes in de handel aan het pionierswerk van Zutphen. De stad zelf beleefde zijn beste jaren in de veertiende eeuw. In de tweede helft van de negentiende eeuw werden de stadsmuren

1

De Land Cruiser mag dan vooral opvallen door zijn formaat en luxe, hij verloochent zijn afkomst allerminst

verwijderd om Zutphen te laten groeien, maar gelukkig zijn er delen bewaard gebleven die de wandelaar aangenaam kunnen verrassen. Zo loop je vanuit het Vogelpark naar het zuiden onder een mysterieuze ruïne door en staat de Bult van Ketjen nog fier de stroom van de IJssel te trotseren. Voor het mooiste stukje middeleeuwse werkelijkheid moet je naar de Berkelpoort die, zoals de naam doet vermoeden, de Berkel, een zijtak van de IJssel, overspant. Een zonnetje erbij en je waant je in Arles of Nîmes.

LADDERCHASSIS

De route naar Deventer voert via de N348 via het landelijke Eefde en Gorssel, maar we weten de verleiding amper te weerstaan om via de uiterwaarden van de IJssel, zo dicht mogelijk langs de rivieroever, de volgende Hanzestad te benaderen. De Land Cruiser mag dan vooral opvallen door zijn formaat en luxe, hij verloochent zijn afkomst zeker niet. De oorspronkelijke Toyota BJ uit de vroege jaren 50 was immers niets minder dan een geducht Japans antwoord op de Willys Jeep en nu, ruim een halve eeuw later, is de Land Cruiser nog steeds een koning op plekken waar andere auto's het allang hebben opgegeven. Waar veel concurrenten naar zelfdragend zijn overgegaan, staat deze terreinwagen nog immer op een oerdegelijk ladderchassis. En ook op 4x4-principes als een Torsen-middendifferentieel, een tussenbak met lage gearing, een sper op de achteras, permanente vierwielaandrijving en een hele batterij aan offroadprogramma's is niet beknibbeld. Deventer was in de middeleeuwen een belangrijke havenstad en het sloot zich daarom al gauw aan bij het Hanzeverbond. Toch is dat niet het belangrijkste wapenfeit van deze stad aan de IJssel. Daarvoor moeten we een stuk minder ver terug in de tijd. Om precies te zijn 45

1 De verpakking van De Fundatie in Zwolle is bijna even indrukwekkend als de inhoud. 2 Omdat Anton Pieck niets met Hattum had, staat hier zijn museum. 3 Een kanon bewaakt de Zwolse Sassenpoort. 4 Altijd indrukwekkend geluid onder duimbereik. 5 Knisperend hoog komt uit de tweeters in de portieren. 6 Het is mooi stil aan boord, ongeacht het toerental. 7 Doesburg heeft een verrassend pittoresk centrum.

2

3

4

5

6

7

1

jaar geleden, want midden jaren zeventig is Deventer een armlastige gemeente met veel werkloosheid, leegstand en verval. Troosteloos en uitzichtloos, tot op een dag Hollywood-producent Joseph Levine langs komt. Hij zoekt een locatie voor de verfilming van operatie Market Garden, A Bridge too Far. De echte locatie, de Rijnbrug in Arnhem, is drie decennia na de bloedige Slag om Arnhem omgeven door moderne hoogbouw, die deze als filmset ongeschikt maakt.

EEN BRUG TE VER

Levine zoekt een vergelijkbare brug en vindt die in de Wilhelminabrug over de IJssel in Deventer. Slechts één flatgebouw staat in de weg en dat moet dan maar even worden gesloopt, vindt Levine. Daar gaat de gemeente dwars voor liggen, maar desondanks is de omgeving van de brug in de zomer van 1976 de filmset voor de tot dan toe duurste Hollywood-productie ooit. Iconen als Sean Connery, Robert Redford en Anthony Hopkins zijn die dagen een vaste verschijning in 'a sleepy Dutch town on the IJssel river', zoals The New York Times Deventer destijds noemde. Zo'n drieduizend Deventenaren verdienen het voor die tijd forse bedrag van 68 gulden per dag als figurant en kunnen voortaan zeggen dat ze in een film hebben gespeeld met de grootste filmsterren uit die tijd. De noodlijdende lokale middenstand verdient naar verluidt zo'n vijf miljoen dollar aan het korte *moment of fame*. De filmset kwam en ging weer, maar wat in Deventer bleef, zijn de historische schoonheid en architectonische curiosa. Heel bijzonder is de Oude Mariakerk aan het Grote Kerkhof, in de schaduw van de veel grotere Lebuinuskkerk. De oude kerk stamt uit de dertiende eeuw en werd al tegen het einde van de zestiende eeuw uit gebruik genomen.

Veel dichterbij een zeewaardig schip kun je op vier wielen niet komen

Intrigerend zijn de kleine huisjes die tegen de zuidwand van de oude kerk aan zijn gemetseld. Ze doen denken aan die kleine stervormige schelpjes die je op mosselen aantreft. Parasieten of symbiose? Wat betreft de mosselen moeten we je het antwoord schuldig blijven, maar in het geval van de tegen de kerk aan gebouwde huisjes was het beslist symbiose. Ze werden ooit gebouwd om ongetrouwde vrouwen te huisvesten, die een centje bijverdienden door kleumende kerkgangers stoven met gloeiende kolen te verhuren. Tot op de dag van vandaag worden die huisjes daarom de stovenzetsterhuisjes genoemd. Gelukkig hebben vrijgezelle dames allang geen behoefte meer aan liefdadigheids-huisvesting, dus dienen de huisjes nu als souvenirwinkeltjes. Opnieuw volgen we de IJssel stroomafwaarts langs de rechteroever. De 2,8-liter D-4D met zijn zeustraps automaat is op de snelweg vanaf pakweg 120 km/h aan de lome kant, maar op deze binnenwegen is hij met zijn 177 pk en 500 Nm prima op zijn plek. Het toerental blijft laag en motorgeluid wordt in grote mate buitengehouden, wat het comfort aan boord erg ten goede komt. Ondanks het ladderchassis voelt de Land Cruiser op asfalt lekker comfortabel. De actief variabele demping en luchtvering op de achteras doen hun werk en maken dat de auto op een wat trage, maar prettig zachte manier reageert op lastwisselingen, gemoedelijk als een kogge op een kalme zee.

GEEN DROMMEN TOERISTEN

Automobilisten kennen de naam vooral van knooppunt Hattermerbroek, waar de A28 en A50 elkaar omarmen. Maar Hattem is ook een kleine, schilderachtige stad aan de linkeroever van de IJssel, onder de rook van het veel grotere Zwolle. Schilderachtig is Hattem in meerdere opzichten, want het Anton Pieck Museum is er gevestigd. In twee geschakelde stadsboerderijen in een lommerrijk straatje van het oude centrum kun je wegdromen bij het werk van de Charles Dickens van het beeld. Zelfs de tekentafel en -stoel waar hij zijn beroemde, dromerige en Bruegeliaanse afbeeldingen maakte, zijn daar te bewonderen, evenals zijn etspers. Dat brengt je wellicht in de veronderstelling dat Hattem een belangrijke rol speelde in Piecks leven, maar niets is minder waar. Juist dat verklaart deze locatie, want de bescheiden kunstenaar ging uiteindelijk schoorvoetend akkoord met een aan hem gewijd museum, onder voorwaarde dat hij geen drommen toeristen langs zijn huis zou zien trekken. Dus viel de keuze op Hattem, waar op dat moment net een Pieck-expositie gaande was, maar waar de tekenaar zelf verder niets mee had. Alhoewel dat laatste niet een glaszuivere waarheid is, want er bestaat wel degelijk een Pieck van de Dijkpoort, het meest herkenbare gebouw van de oude Hanzestad. Wie Hattem vanuit het noorden via de Geldersedijk nadert, kan deze veertiende-eeuwse poort amper missen. Architectuurkenners zullen in de huidige

1 De Broederpoort van Kampen weet zelfs de Land Cruiser tot een stuk speelgoed te reduceren. 2 De IJsselkade heeft nog steeds alle flair van een zeehaven van weleer. 3 Reddingsboeien uit Hanzesteden op de Koggewerf. 4 Bootsman Harry Post bevoert de zeeën met zijn kogge. 5 De Kamper Koggewerf is een tijdreis naar de Middeleeuwen.

2

4

5

De architectuur van de Hanzesteden laat opvallend veel overeenkomsten zien, met veel sfeer, schoonheid en vooral onverhulde trots

Iconen als Sean Connery en Anthony Hopkins zijn een vaste verschijning in 'a sleepy Dutch town on the IJssel river'

toren twee stijlen herkennen en dat klopt, want tegen het einde van de negentiende eeuw was de Dijkpoort niet veel meer dan een bouwval. In 1908 werd hij opgeknapt en het oorspronkelijke, volledig ingezakte zadeldak werd vervangen door een nieuwe top met vier torentjes van de hand van niemand minder dan Pierre Cuypers, architect van onder meer het Rijksmuseum en het Centraal Station in Amsterdam en tientallen neo-gotische kerken in ons land.

HETE PEK

We steken de IJssel weer over en rijden na enkele kilometers Zwolle binnen. Deze Hanzestad ligt niet direct aan de IJssel, maar aan het Zwarte Water, dat daarmee via het Zwolle-IJssel-kanaal in verbinding staat. Vanuit de lucht gezien is het vestingkarakter van het oude centrum nog steeds onmiskenbaar. Het mooiste tastbare overblijfsel uit de Hanzetijd van Zwolle is de Sassenpoort, die deel uitmaakte van de veertiende-eeuwse stadsmuur en nu als enige van de ooit acht poorten nog overeind staat. Al vanaf de voltooing in de vroege vijftiende eeuw stond de bombastische stadspoort symbool voor de welvaart en rijkdom van Zwolle, sinds 1407 Hanzestad. Vandaag de dag wandel je gemoedelijk onder de poort door op weg naar de Zwolse binnenstad, maar in de middeleeuwen was het zaak je van tevoren ervan te vergewissen dat je bezoek gewenst was, anders riskeerde je een douche van hete pek vanuit gaten boven de doorgang. Naast deze ene poort zijn ook drie van de 23 oorspronkelijke torens van de stadsmuur behouden gebleven. Niet alleen in de Hanzetijd deed Zwolle van zich spreken, want de stad schonk ons Herman Brood en museum De Fundatie is hier gevestigd.

PELGRIMS

Vanaf de overkant van het Zwarte Water ziet Hasselt er charmant, maar wellicht wat gewoontjes uit. Maar mede dankzij de strategische ligging aan deze stroom, niet ver van waar hij ooit uitmondde in de Zuiderzee, was Hasselt in de middeleeuwen een plaats van betekenis, wat werd beloond met stadsrechten vanaf midden dertiende eeuw en aansluiting bij de Hanze ergens in de veertiende eeuw. Ook op religieus gebied staat Hasselt tot op de dag van vandaag op de kaart, want het is hier waar pelgrims van het Jacobspad en het Jabikspaad elkaar treffen om gezamenlijk door te wandelen naar Santiago de Compostella in het noordwesten van Spanje, waar één van Jezus' apostelen, Jacobus, begraven zou liggen. Het is een wandeling die een kleine twee maanden vergt, maar zelfs in onze Land Cruiser zouden we er twee dagen voor nodig hebben. Maar goed, Santiago was nooit betrokken bij de Hanze, maar dat geldt des te meer voor Kampen, dat bovendien slechts twintig minuten rijden verwijderd is van waar we nu zijn.

RESPECT

Pas wanneer je oog in oog staat met de Kamper Kogge, komt je respect voor de zeelieden uit de Middeleeuwen tot volle wasdom. Toegegeven, het schip oogt zo degelijk en robuust dat zelfs onze kolossale Land Cruiser op de kade ernaast klein lijkt, maar met een dergelijk vaartuig de verraderlijke zeeën trotseren, moet toch een bijna onvoorstelbare

moed hebben gevergd van de zeelieden uit die tijd. Als er iemand is die zich daar in onze tijd iets bij kan voorstellen, is het de bootman van de Kamper Kogge, Harry Post, die ons aan boord rondgeleidt. Harry was achtereenvolgens automonteur, zeeman op de grote vaart en fotograaf, maar is tegenwoordig de man aan het roer van de enige varende kogge van Nederland. En varen doet het middeleeuwse schip nog regelmatig, vertelt Harry trots. Dan heeft hij het niet zozeer over tamme zomeravondrondjes over de IJssel met licht aangeschoten notabelen en hun hooggehakke, verveelde echtgenotes als passagiers, maar echte zeereizen naar Hanzesteden in heel Europa. De kogge wordt beheerd door een stichting die zonder subsidies zijn eigen broek moet en kan ophouden. "Wanneer we voor evenementen rond de Hanze Hanzesteden bezoeken, krijgen we daarvoor betaald. Met die inkomsten weten wij onze kogge in de vaart te houden", vertelt Harry. Dat betekent dat hij de kogge over soms woeste zeeën stuurt, met als hoogtepunt (of voor wie uit minder stevig hout is gesneden, dieptepunt) een storm met windkracht 8. Zo rondde hij Denemarken aan de helmstok van 'zijn' kogge en wie de wereldzeeën (of de verhalen daarover) een beetje kent, weet dat het met name ten noorden van Jutland, waar Skagerrak en Kattegat bij elkaar komen, aardig kan spoken. "Er hebben in onze tijd bijna meer mensen op de maan gelopen dan dat er per kogge rond Denemarken zijn gevaren", relateert Harry zijn ervaringen. En dan is de Kamper Kogge nog relatief comfortabel, want om aan wettelijke eisen te voldoen, is hij uitgerust met onder meer motoren, een aggregaat, marifoon en navigatieapparatuur. Bovendien heeft hij een dek, om de veiligheid van de bezoekers te waarborgen. Middeleeuwse koggen hadden een open romp en de bemanning leefde tijdens de reis dag en nacht in de openlucht, blootgesteld aan weer, wind en vorst. Volgens Harry telde een volledig bemande kogge ten tijde van de Hanze zo'n twintig koppen.

MARITIEME SFEER

Denk je aan de zeereizen van ooit, dan realiseer je je weer hoe groot de sprongen zijn die we hebben gemaakt. Onze reis speelt zich dankzij de Land Cruiser af in luxe en weelde, zeker in deze Executive-uitvoering. De met leer beklede stoelen zitten geweldig en hoog, als het kasteel van de kogge. Dankzij het enorme glasoppervlak en panoramadak heb je

1 Op een bankje genieten van de lentezon en de Deventer skyline. 2 De 19-inch wielen zijn chic en stoer tegelijk. 3 Een voorsteven waarvoor je graag een stapje opzij zet. 4 De motor heeft een rustige, prettige loop. 5 Fauteuils, de naam captain's chair waardig. 6 Veel en mooi hout biedt zowaar een maritieme sfeer. 7 In Zutphen wanen we ons even in de Provence.

Kampen is dé plek om de sfeer van de middeleeuwse Hanze optimaal te proeven

een riant uitzicht rondom. Houten accenten op het dashboard en stuurwiel geven zelfs een tikje maritieme sfeer, voor het hightech-gevoel zorgt het vele aluminium. Lichte kleuren geven het interieur van onze Land Cruiser een nog ruimtelijker indruk dan de binnenmaten zelf al vermogen.

Model voor de Kamper Kogge stond een oorspronkelijk exemplaar uit 1340, dat bij de aanleg van de Flevopolders boven water kwam op de bodem van de vroegere Zuiderzee. De kogge was een stevig, houten vrachtschip dat een doorontwikkeling was van de knarr, een zeewaardig vrachtschip van de Vikingen. Koggeschepen waren eenmasters met een enkel, dwarsgetuigd zeil. In 1994 werd begonnen met de bouw van de Kamper Kogge, waarbij jongeren met weinig kans op de arbeidsmarkt aan het werk werden gezet. “Negentig procent vond daarna een betaalde baan”, herinnert Harry zich. Dat de haven van Kampen een goed gekozen plek is voor deze prachtige replica, bleek in 2012, toen op de bodem van de IJssel, slechts meters van de ligplaats van de Kamper Kogge, een vijftiende-eeuwse kogge werd gevonden.

MIDDELEEUEWSE SFEER

Dat we het mooiste voor het laatst hebben bewaard, blijkt wanneer we de oude binnenstad van Kampen in rijden. Zonder de andere plaatsen van deze dag tekort te willen doen: Kampen is zonder meer dé plek om de sfeer van de middeleeuwse Hanze optimaal te proeven. “Kampen beleefde toen echt zijn gouden jaren”, vertelt Harry. “Amsterdam en Rotterdam stelden toen niets voor. Hier gebeurde het. Zonder de Hanze was de Gouden Eeuw er nooit geweest.” Toch verzette Kampen zich lange tijd tegen welke vorm van verbintenis dan ook op handelsgebied. Pas toen het graafschap Holland in conflict kwam met de Hanze werd Kampen, dat veel handel dreef met landen rond de Oostzee, gedwongen partij te kiezen voor de Hanze, wat resulteerde in de toetreding in 1441. En dat hebben de Kampenaren geweten. “Ze bouwden zelfs een toren zonder kerk, uitsluitend om het carillon te huisvesten. Kijk, dán heb je geld”, zegt Harry, wijzend op de nog steeds fier boven zijn omgeving uitstekende Nieuwe Toren. Ook de van de oude stadsmuur overgebleven poorten getuigen van een flinke dosis welvaart en zelfbewustzijn die de middeleeuwse Kampenaren moet hebben gekenmerkt. De Koornmarktspoort aan het IJsselfront is duidelijk geïnspireerd op de Holstentor in Lübeck, de Hanzestad der Hanzesteden. Ook de Broederpoort en de Cellebroederspoort, aan de westkant van de stad, zijn van een woeste, bijna intimiderende schoonheid. Dit soort monumenten wekt bij het vallen der avond een zekere melancholie op. De IJssel verzandde, de Zuiderzee werd IJsselmeer en de Hanze verdween in de geschiedenisboeken. Maar deze bouwwerken stonden hier eeuwen voor wij werden geboren en zullen hier nog staan lang nadat wij er niet meer zijn. Met die gedachte sturen we de Toyota Land Cruiser terug naar Zwolle, waar in het sfeervolle Bilderberg Grand Hotel Wientjes onze tafel gedekt en bedden gespreid staan, als kroon op een prachtige dag en boeiende tocht. Als de middeleeuwse kooplieden een hedendaagse auto hadden kunnen kiezen, zo hebben we vandaag geleerd, hadden ze niet lang hoeven nadenken. **AV**

SASSENPOORT

1 Zwolle kent een groot aantal prachtige historische gebouwen die de rijkdom van de oude Hanzestad in de vijftiende eeuw weerspiegelen. De gezichtsbepalende Sassenpoort, Nederlands Unesco-monument, is dé blikvanger van de hoofdstad van Overijssel. De stadstoren, waarvan de bouw in het jaar 1409 werd afgerond door ‘Meister Henric van Roden en de sijne knechten’, is het enige nog overgebleven restant van de verdedigingswerken van Zwolle. sassenpoortzwolle.nl

EEN BRUG TE VER

3 Sean Connery, Gene Hackman, Anthony Hopkins, Ryan O’Neal, Robert Redford. Zelden werd voor een film zo’n gigantische sterrencast opgetrommeld als voor de legendarische oorlogsfilm A Bridge Too Far, die exact 45 geleden in Deventer werd opgenomen. Drie maanden lang was de Hanzestad aan de IJssel het Hollywood-decor voor de gedramatiseerde reconstructie van de Slag om Arnhem. Het is nog steeds de duurste film die ooit in Nederland werd gemaakt.

KOGGEWERF

5 Kampen heeft zijn ontstaan te danken aan het overladen van goederen van rivierschepen naar zeewaardige Koggeschepen. Deze ‘Kustvaarder van de Middeleeuwen’ was het eerste zeewaardige schip dat de bilaterale handelsbetrekkingen tussen de Hanzesteden mogelijk maakte. In het Stedelijk Museum, het Stadsarchief en bij de Kamper Koggewerf kom je alles te weten over de rijke historie van de stad. stedelijkmuseumkampen.nl, kamperkogge.nl

LALIQUE MUSEUM

2 De Franse juwelenontwerper en glasdecorateur René Lalique (1840-1945) was al wereldberoemd toen hij in 1925 een gelimiteerde serie glazen radiatorornamenten ontwierp, die inmiddels voor hogere recordbedragen worden geveild dan de auto’s waar ze oorspronkelijk op zaten. De permanente collectie van het Lalique-museum in Doesburg benadrukt de artistieke veelzijdigheid van deze Franse sierkunstenaar. laliquemuseum.nl

BEDEVAARTSOORD

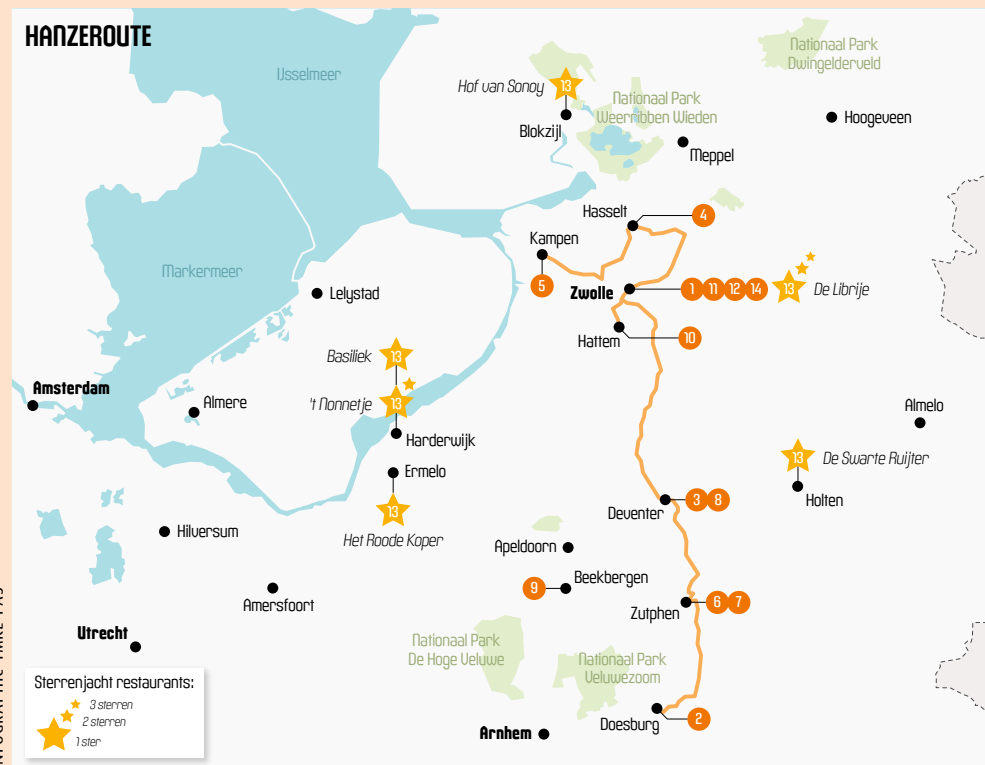
4 In 1367 wordt Hasselt voor het eerst als Hanzestad genoemd. Hasselt is één van de oudste bedevaartsoorden in Nederland. Die spirituele rol van betekenis gaat terug tot de dertiende eeuw. Nog steeds maken jaarlijks zo’n duizend Nederlanders de voettocht over het Jabikspaad en het Jacobspaad, de eeuwenoude pelgrimsroutes vanuit Friesland en Groningen die elkaar kruisen in Hasselt, om vervolgens hun weg te vervolgen naar Santiago de Compostella.

HISTORISCHE BIBLIOTHEEK

6 De Librije in de Walburgiskerk van Zutphen is de oudste openbare leeszaal van Nederland. De uit 1561 stammende kettingbibliotheek bestaat uit ongeveer 750 historische werken, waarvan meerdere vastgeketend liggen op eeuwenoude lectrijnen. De voornamelijk liturgische collectie bevat onder meer de eerste drukversies van Copernicus, Erasmus en de Nederlandse Statenbijbel, die aan de basis lag van de Nederlandse taal. librije-zutphen.nl

INFOGRAPHIC YNKE PAS

BERKELPOORT

7 Het ommuren van de stadsvestigingen was een trend die zich bij tal van Hanzesteden voerde. Zo werd de bouw van twee waterpoorten in Zutphen noodzakelijk geacht. Door deze poorten kon de Berkel met ijzeren valhekken worden afgesloten. Eén van die poorten werd in 1774 in vervallen toestand gesloopt, maar de monumentale Berkelpoort is bewaard gebleven.

BOEKENHEMEL

11 Waanders in de Broeren wordt als één van de mooiste boekenwinkels van Nederland beschouwd. In 2003 werd de ruim 500 jaar oude Broerenkerk in Zwolle getransformeerd tot dit literaire hemelrijk. In de twee expositieruimtes vinden voortdurend wisselende tentoonstellingen plaats van toonaangevende ontwerpers, kunstenaars, fotografen en architecten.

DICKENS FESTIJN

8 Deventer hoopt eind dit jaar alsnog de 30e editie van het Dickens Festijn te houden. In het historische Bergkwartier worden de 950 personages uit Charles Dickens’ beroemde kerstverhalen al sinds 1991 tot leven gebracht. Elk ander tijdstip van het jaar is er de permanente Dickens-expositie in de voormalige vrouwegevangenis van de Koekstad. dickensfestijn.nl

BEELDENTUIN

12 De collectie van Museum De Fundatie in Zwolle begon met de kunstverzameling van Dirk Hannema (1895-1984). Inmiddels is de collectie uitgebreid met werken van onder meer Mondriaan, Van Gogh en Appel. Een tweede kunstarsenaal is ondergebracht in de beeldentuin van kasteel Het Nijenhuis bij Heino, waar moderne sculpturen worden tentoongesteld. museumdefundatie.nl

FORD-MUSEUM

9 In Beekbergen doet een gerestaureerde watermolen uit 1535 dienst als expositieruimte voor een fraaie verzameling A-Fords uit de periode tussen 1928 en 1932. Die komen uit de verzameling van Nico Bredenoord, die zijn privémuseum heeft aangekleed met foto’s, auto-miniaturen, accessoires en vele andere Ford-parafernalia die hij verzamelde. ford-museum.nl

STERRENJACHT

13 Ons land telt liefst 113 sterrenrestaurants. Binnen de driehoek Kampen-Zutphen-Harderwijk zijn er vijf restaurants met één of meer Michelin-sterren. Een marathonbezoek aan De Librije (Zwolle), ‘t Nonnetje (Harderwijk), Het Roode Koper (Ermelo), Basiliëk (Harderwijk), De Swarte Ruijter (Holtten) en het Hof van Sonoy (Blokzijl) vereist zonder meer getrainde smaakpapillen.

ANTON PIECK MUSEUM

10 Anton Pieck stond bekend om zijn romantische illustraties. Behalve voor het sprookjesbos van de Efteling werd Pieck gevraagd voor tal van andere architectuurprojecten. Eén van zijn minder bekende ontwerpen was het Autotron in Drunen uit 1972. In 1984 werd in het Gelderse Hattum het Anton Pieck Museum geopend. Daar is zijn hele oeuvre te bewonderen. antonpieckmuseum.nl

HOTEL BILDERBERG

14 Als sfeervolle uitvalsbasis kozen we Hotel Bilderberg Grand Hotel Wientjes, centraal gelegen temidden van de Overijsselse Hanzesteden. Ooit woonden hier de burgemeesters van Zwolle en die nostalgische charme en statige uitstraling van weleer ademt het hotel nog steeds uit. Een afternoon tea op het terras is een aanrader! bilderberg.nl/zwolle/grand-hotel-wientjes

VISIT HANZESTEDEN

Deze reportage kwam tot stand met medewerking van Visit Hanzesteden, waar je alle informatie kunt terugvinden over de negen Hanzesteden aan het water, de mooie routes in de omgeving en de leukste adresjes om te eten en drinken, shoppen en overnachten. visithanzesteden.nl